

čas prvi in najmočnejši vplivni center za ves vzhodnoalpski in zgornjedonavski prostor.

Ob koncu naj omenimo še nekaj, česar Kiss sicer izrecno ne pove, je pa prisotno v njegovi analizi razvoja rimske mozaične umetnosti. Ornamentalno-dekorativni značaj rimske mozaične umetnosti je zanj ena bistvenih potez rimske nacionalne umetnosti kot celote. Prav v tem prepozna avtentično potezo rimske, v nasprotju s helenistično umetnostjo oz. tisto težnjo, ki vodi rimsko umetnost v ploskovitost pozne antike, kar pomeni istočasno vse večje oddaljevanje in osamosvajanje od helenistične tradicije.

Kissova predstavitev in analiza mozaikov je za obravnavano področje vse-kakor pionirsko delo in zasluži vsakršno priznanje. Vendar pa lahko ob njem izrazimo željo glede bodočih del; željo, ki more biti razumljena tudi kot očitek našemu avtorju. Želeli bi namreč, da bi

bilo obravnavano gradivo dosledno sistematično predstavljeno in da bi sledilo normam, ki jih je izdelala oz. predložila AIEMA, katere član je tudi Kiss.

Bojan Djurić

¹ Antična mozaična produkcija avstrijskega ozemlja je obdelana v neobjavljeni disertaciji H. Latin (*Römische Mosaiken aus Österreich*, Diss. Wien 1966), gradivo s slovenskega ozemlja je predložil B. Djurić, Antični mozaiki na ozemlju SR Slovenije, AV 27 (1977).

² AIEMA — *Association Internationale pour l'Etude de la Mosaïque Antique*, ustanovljena leta 1965 v Parizu pod vodstvom H. Sterna. Izdaja glasilo *Bulletin d'AIEMA*, ki je dostopno le članom. Glasilo prinaša predvsem tekočo strokovno bibliografijo, v 4. št. (maj 1973) pa je objavljen načrt poenotene izrazoslovja in branja geometričnih elementov in struktur antičnih mozaikov. Teoretično branje je zajeto v dveh zbornikih simpozijev o antičnem mozaiku — *La Mosaïque Gréco-Romaine I* (1965) in *II* (1975).

³ Kar je v svoji oceni tega dela ugotovil že M. Donderer; cf. *Gnomon* 48/3 (1976) 296–303.

⁴ Podobno velja tudi za mozaike slovenskega prostora.

⁵ Enako odvisnost kažejo tudi starokrščanski mozaiki Celja in Ljubljane.

Iva Curk: *Rimljani na Slovenskem*. Ljubljana, DZS 1976, velika 8°, 122 str., številne ilustracije.

Za Grafenauerjevim orisom zgodovine v arheoloških obdobjih na Slovenskem (*Zgodovina slovenskega naroda I* [1964]) je delo Ive Curkove prvi poskus na tem področju. Presenetljivo malo za deželo, ki ima toliko arheologov in tako zanimivo lego, namreč na ozkem stičišču dveh polotokov, ki sta imela vodilno vlogo pri oblikovanju evropskega človeka. Poskus Ive Curkove je Grafenauerjevemu podoben le na videz. Medtem ko je Grafenauer skušal podati politično-zgodovinsko podobo Slovenije v antiki, je Iva Curkova kljub naslovu prvega poglavja, namreč 'Zgodovinski razvoj, vojska, uprava', prenesla težišče docela na kulturno zgodovino. Povsem se razhaja avtorica s predhodnikom tudi v načinu pisanja, ki ji ga ne nazadnje narekuje sam namen dela. Avtorica ima namreč izrazito pedagoško tendenco. S tega vidika, mislim, da se je odločila za dober pristop s popularizacijsko noto in napisala delo za najširši krog bralcev, delo, ki ga s pridom vzame v roke vsakdo: od učeče se mladine do izobraženca.

Pisanje politične zgodovine, kolikor se vanj spušča, je šablonsko. S tem izrazom ne vrednotim negativno njenega prvega poglavja, marveč izražam le svoje prepričanje, da se za takó majhen izrez

iz historičnega tkiva Evrope kot je Slovenija in spriču skope usode, ki nam je pustila za ta prostor le malo gradiva in virov, zgodovina ne dá pisati. Pisati se dajo doneski k zgodovini ali osnovne smernice razvoja življenja na tem prostoru, ali pa moramo Slovenijo vključiti v celotno tkivo časa, ki ga želimo obravnavati. Gradivo, ki ga imamo v zadostni (a še zdaleč ne idealni) meri, je s kulturno-historičnih področij, predvsem s področja zgodovine religij, tehnologije in podobno.

Členitev snovi je ustrezna in dokaj sistematična. Stvarnih napak ali večjih pomanjkljivosti v delu ne opažam. Posameznosti, ki me ne navdušujejo, so naslednje.

Slike niso oštevilčene in so premalo tesno povezane z besedilom. Nekatere risbe so skicirane silhuete, ki brez razlage skoraj ničesar ne izražajo.

Zelo manjka nekaj zemljevidov in situacijskih risb.

Osnovna literatura v slovenščini, ki je dodana na koncu, je nezadostna, nesistematično zbrana, pomanjkljivo navedena.

Slovarček besed in pojmov je neprečiščen in nenatančen, delno napačen, topografski podatki so pomanjkljivi in ne omogočajo zadostne orientacije.

Način podajanja snovi ima nekako preveč očitno vzgojno tendenco. Pri tem je pripoved premalo nazorna, preveč opisna in splošna, kar seveda škoduje

privlačnosti. Naštevjanja najdišč in ulic v mestih, kje vse so bili našli npr. mozaike, so v takem delu odveč. Važno pa je na nekaj konkretnih primerih razložiti njihovo vsebino, kompozicijo, tehniko in podobno.

Podpisi pod slikami bi nujno morali biti izčrpani in nazorni. To bi bralcu približalo obdobje in bolje bi razumel gradivo, ki ga vidi v naših in tujih muzejih.

Celoten vtis, ki ga daje delo, je ugoden. Še posebej razveseljivo je dejstvo, da je izpolnilo vrzel, ki smo jo boleče čutili Slovenci, saj doslej nismo imeli

The Princeton Encyclopedia of Classical Sites. **Richard Stillwell**, editor **William L. MacDonald**, associate editor, **Marian Holland McAllister**, assistant editor. Princeton University Press, 1976, mali kvart, 1019 str., 12 zemljevidov z najdišči.

Na voljo imamo mnogo malih leksikonov, namenjenih splošni orientaciji po antičnem svetu, medtem ko je večjih del te vrste malo. Nekaj imamo tematskih leksikonov (npr. mitoloških, numizmatičnih, arhitekturnih, splošno arheoloških), tako rekoč nobenega pa doslej nismo imeli, ki bi ustrezal današnjemu stanju raziskovanja in ki bi strokovnjaka in laika na kratko poučil o glavnih arheoloških najdiščih antičnega sveta. Ta je sedaj pred nami z nekako 3000 uglednejšimi in pomembnejšimi najdišči, njih oznako, glavnimi podatki in literaturo. Tekste zanje je pripravilo 375 strokovnjakov. Ze iz teh podatkov je jasno, da so teksti v veliki večini zadovoljivi in zanesljivi in da je izdajatelj pristopil k stvari vestno in resno, založba pa je delo izdala dostojno in primerno svojemu slovesu.

Ni dvoma, da tak leksikon vsi nujno potrebujemo in da se diskusija lahko posveti predvsem vprašanju, ali so najdišča smotrno in tehtno izbrana, tako, da so med njimi zajeta vsa, ki so do danes nekaj doprinesla v svetovnem smislu bodisi po slučaju bodisi z rednimi izkopavanji, in ali so posamezne pokrajine v odnosu do celote pravilno in dobro zastopane.

Pri tem moramo ugotoviti — ob bežnem pregledu — da so Nemčija, Avstrija, Jugoslavija in Bolgarija neenakomerno, delno celo slabo reprezentirane, nasprotno pa odlično Francija, Anglija, Španija, Italija, bližnji vzhod, slabše severna Afrika. Pomanjkljivost ni tolika,

ničesar, kar bi dali v roke bralcu, ki bi se želel izobraziti na tem področju. Tovrstna tuja dela naše založbe prevajajo. Arheologi na Slovenskem ne pozabljajo, da je tudi doma čez vse zanimivega gradiva na pretek; vendar je doslej predvsem Iva Miklova — tudi z nekaterimi drugimi deli — pokazala pogum, opraviti to nalogo in se izpostaviti kritiki tistih, ki si kaj podobnega doslej niso upali.

Tehnična oprema je zadovoljiva, vezava slaba, likovna oprema prijetna, celo razkošna, tiskovnih napak je zelo malo.

Jaroslav Šašel

da bi smeli in mogli delo odkloniti. Nasprotno! Delo je vsekakor potrebno v vsaki biblioteki, ki skrbi za to, da seznanja bodisi strokovnjake bodisi laike z deli antičnega področja. To kar pripominjam, pripominjam po generalnem pregledu in drugič z željo, da se pri drugi ediciji podoba posameznih dežel izpopolni.

Ni dvoma, da je izbor — posebej, ker je bil izdelan prvič — nadvse težak in kočljiv. Da je pri omenjenih deželah ta izbor neadekvaten, ni krivda brezbriznosti izdajateljev, marveč njihovega stremljenja, da bi čim bolj pravilno zajeli najdišča. Zdi se, da je bilo prav to stremljenje vzrok, da so se obrnili — kot vse kaže na preveč svetovalcev in strokovnjakov za posamične dežele, pri čemer morda niso vedno poslušali najboljšega nasveta, oziroma nasvetov niso znali uskladiti. Kdor ima izkušnje z izdajanjem del, ki zahtevajo sodelovanje mnogih ljudi, bo vsekakor izdajatelje sodil bolj prizanesljivo, kot bi jih bralec, ki nima pojma o organiziranju del te vrste.

Pripombe za Jugoslavijo. Napake na karti 12: Draos namesto Dravus, Colapis = Una (namesto Kolpa), Lychnius namesto Lychnidus, kot pritok Drine je navedena reka Cotina namesto Čehotina, reka Bosna je navedena kot Basanius, kar je sporno. Nekatera najdišča imajo netočne pozicije kot npr. Aquae Iasae in Aqua Viva.

Pogrešam najdišča kot na primer: Ad Pirum, Alvona, Antigoneia, Apsoros, Argos, Arupium, Buthoe, Caričin Grad, Flanona, Fluvius Frigidus, Gamzigrad, Kranj, Ločica, Municipium S(), Nauportus, Pelagonia, Remesiana, Rogatica, Sočanica, Škocjan (Škocjanske jame), Tarsatica, Timacum Minus.

Jaroslav Šašel